

Anna Przybylska

ZATRUCIA CHEMICZNYMI ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN W 1994 ROKU

W 1994 roku zgłoszono i zarejestrowano 140 zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin. Z analizy dokumentacji nadesłanej do Państwowego Zakładu Higieny (ankiety osobowe) i uzgodnień ze Stacjami Sanitarno-Epidemiologicznymi wynika, że kompletna liczba wynosi 144 przypadki. Rozbieżności w rejestracji są więc mniejsze, niż w poprzednim roku.

Ogólna liczba 144 zachorowań jest o 8,3% większa od zanotowanej w 1993 roku. Najwięcej (19) zachorowań wystąpiło w woj. lubelskim, a nieco mniej w woj. radomskim (18 przypadków) i przemyskim (15 przypadków). Siedemnaście województw (jak w 1993 roku) nie zgłosiło przypadków zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin (ch.ś.o.r.). Zapadalność w Polsce w 1994 roku wyniosła 0,37/100 000, przy czym największą wartość odnotowano w woj. przemyskim (3,63). Wartości powyżej 2,0 osiągnęła zapadalność w województwach: zamojskim (2,63), radomskim (2,36), włocławskim (2,30) i leszczyńskim (2,03) (tab. I).

Tabela I. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin – 1994 rok.

Liczba zachorowań, zapadalność, liczba zgonów – w latach 1991–1994, według województw.

Lata → Województwo	Mediana za lata 1991–1993			1994 rok		
	Zach.	Zapad.	Zgony	Zach.	Zapad.	Zgony
1	2	3	4	5	6	7
1. St. warszawskie	3	0,12	1	2	0,08	1
2. Białkopodlaskie	3	0,98	1	1	0,32	–
3. Białostockie	3	0,43	–	1	0,14	–
4. Bielskie	2	0,22	2	1	0,11	–
5. Bydgoskie	3	0,27	–	1	0,09	–
6. Chełmskie	–	–	–	–	–	–
7. Ciechanowskie	1	0,23	–	–	–	–
8. Częstochowskie	4	0,51	1	2	0,26	–
9. Elbląskie	3	0,62	–	–	–	–
10. Gdańskie	1	0,07	–	2	0,14	–
11. Gorzowskie	3	0,60	–	6	1,18	–
12. Jeleniogórskie	–	–	–	–	–	–
13. Kaliskie	1	0,14	1	1	0,14	1
14. Katowickie	2	0,05	–	2	0,05	–
15. Kieleckie	3	0,26	–	5	0,44	–

c.d. tab. I

1	2	3	4	5	6	7
16. Konińskie	1	0,21	1	1	0,21	—
17. Koszalińskie	1	0,20	—	3	0,58	—
18. M. krakowskie	1	0,08	1	—	—	—
19. Krośnieńskie	—	—	—	—	—	—
20. Legnickie	3	0,58	3	—	—	—
21. Leszczyńskie	3	0,77	—	8	2,03	1
22. Lubelskie	16	1,57	3	19	1,85	3
23. Łomżyńskie	—	—	—	—	—	—
24. M. łódzkie	—	—	—	1	0,09	—
25. Nowosądeckie	1	0,14	—	1	0,14	—
26. Olsztyńskie	—	—	—	—	—	—
27. Opolskie	2	0,20	—	1	0,10	1
28. Ostrołęckie	1	0,25	—	3	0,74	—
29. Piłskie	—	—	—	—	—	—
30. Piotrkowskie	2	0,31	—	2	0,31	—
31. Płockie	5	0,96	1	6	1,15	1
32. Poznańskie	2	0,15	—	1	0,07	—
33. Przemyskie	5	1,21	—	15	3,63	—
34. Radomskie	19	2,50	2	18	2,36	5
35. Rzeszowskie	2	0,28	—	—	—	—
36. Siedleckie	5	0,76	2	2	0,30	1
37. Sieradzkie	3	0,73	—	—	—	—
38. Skierniewickie	1	0,24	—	—	—	—
39. Słupskie	1	0,24	—	1	0,24	—
40. Suwalskie	1	0,21	—	2	0,41	—
41. Szczecińskie	—	—	—	—	—	—
42. Tarnobrzeskie	10	1,67	3	11	1,81	4
43. Tarnowskie	—	—	—	—	—	—
44. Toruńskie	—	—	—	1	0,15	1
45. Wałbrzyskie	1	0,13	—	—	—	—
46. Włocławskie	5	1,16	—	10	2,30	1
47. Wrocławskie	—	—	—	—	—	—
48. Zamojskie	6	1,22	—	13	2,63	1
49. Zielonogórskie	5	0,60	2	1	0,15	—
Polska – ogółem	160	0,42	31	144	0,37	21

Najwięcej zachorowań (91 przypadków; tj. 63,2% ogółu zatruc) wystąpiło po spożyciu omawianych preparatów. Z tego 58 osób (40,3% ogółu zatruc; 63,7% zatruc drogą pokarmową) spożyło środek toksyczny w celach samobójczych. Uwzględniając podział na grupy zawodowe, zatrudnienie i wykształcenie, rolnicy indywidualni stanowili 32,8% (19 przypadków), renciści 25,9% (15 przypadków), bezrobotni 15,5% (9 przypadków), pracownicy fizyczni 12,1% (7 przypadków), i uczniowie szkół średnich – 10,3% (6 przypadków) zatruc zamierzonych. Pozostałe 2 samobójstwa (3,4%) zostały popełnione przez technika rolnika i rolnika z wyższym wykształceniem. Z powodu spożycia środka ochrony roślin w celu samobójczym zmarło 14 osób (24,1% spośród wymienionych 58 osób).

Wśród pozostałych zatruc, które nastąpiły drogą pokarmową, najwięcej (31 przypadków; 21,5% ogółu zatruc ch.ś.o.r.; 31,4% zatruc drogą pokarmową) wystąpiło po przypadkowym spożyciu preparatów (łatwy dostęp dla dzieci, nieprawidłowo oznakowana butelka, itp.). W tej grupie dominowały zatrucia dzieci do 6 lat (19 zachorowań; 61,3% przypadkowych zatruc pokarmowych). Pozostali chorzy to: rolnicy indywidualni (6 zachorowań; 19,4% zatruc przypadkowych), emeryci (2 przyp.; 6,5%), bezrobotni (2 przyp.; 6,5%), uczeń i rencista (razem 6,5% zatruc przypadkowych). Wśród osób, które spożyły przypadkowo preparat, zarejestrowano 1 zgon (rolnik indywidualny).

Następną co do liczebności grupę zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin stanowiły zachorowania związane z narażeniem w trakcie prac rolnych („opryski”) lub w sytuacjach towarzyszących przygotowaniom do tych prac (39 przypadków zatruc; 27,1% ogółu zatruc ch.ś.o.r.). W grupie tej dominowali rolnicy (21 przypadków; 58,3% zatruc w trakcie prac rolnych). Podobnemu narażeniu ulegli ponadto pracownicy fizyczni (7 osób; 17,9%), bezrobotni (4 osoby; 10,3%), renciści i emeryci (3 osoby; 7,7%) oraz 4 osoby z innych grup (10,3%), renciści i emeryci (3 osoby; 7,7%) oraz 4 osoby z innych grup (10,3%), w tym 1 dziecko. Z powodu narażenia w trakcie prac rolnych lub w okolicznościach im towarzyszących, zmarły 3 osoby (7,7% zatruc tej grupy).

Zatruciu w innych sytuacjach (np. wdychanie oparów rozlanego preparatu, oblanie się, itp.), uległo 9 osób (6,3% ogółu zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin). W grupie tej nie odnotowano zgonów. W odniesieniu do 5 osób (3,5% ogółu zatruc, w tym 3 zgony) nie zamieszczono informacji na temat sposobu i okoliczności narażenia (tab. II).

Większość zachorowań wywołały insektycydy (107 przypadków; 74,3% ogółu zatruc). W grupie tej w 1994 roku dominowały insektycydy zaliczane do pyretroidów i karbaminianów (67 przypadków; 46,5% ogółu zatruc; 62,6% zatruc spowodowanych przez insektycydy). Insektycydy fosforoorganiczne przyczyniły się do wystąpienia 36 zachorowań (25,0% ogółu zatruc; 33,6% zatruc insektycydami).

Herbicydy były przyczyną wystąpienia 28 przypadków zatruc (19,4% ogółu zatruc ch.ś.o.r.); inne/różne grupy preparatów spowodowały 6 zachorowań (4,2% ogółu zatruc). Nie zamieszczono informacji co do grupy i nazwy preparatu w odniesieniu do 3 przypadków (2,1% ogółu).

Z ogólnej liczby 21 zgonów spowodowanych przez chemiczne środki ochrony roślin, zarejestrowanych w 1994 roku, najwięcej spowodowały insektycydy fosforoorganiczne (38,1%). Następną grupą preparatów były herbicydy (28,6% zgonów). Insektycydy należące do pyretroidów lub karbaminianów przyczyniły się do wystąpienia 23,8% zgonów (tab. III).

Większość zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin miała miejsce na wsi (124 przypadki; 86,1% ogółu zatruc; zapadalność 0,84). W mieście doszło do 20 zachorowań (13,9%; zapadalność 0,08). Największą zapadalność odnotowano u mężczyzn w grupie wieku od 20 do 49 lat na wsi (1,71); niewiele mniejszą wśród mężczyzn w wieku 70 lat i więcej na wsi (1,15) oraz mężczyzn na wsi w wieku od 50 do 69 lat (1,04). Ogólna zapadalność mężczyzn na wsi wyniosła 1,25. Zapadalność kobiet była największa na wsi, w grupie wieku od 50 do 69 lat (0,83) (tab. IV).

W 1994 roku zarejestrowano 6 dwuosobowych ognisk zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin (tab. V).

Tabela II. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin – 1994 rok.

Zachorowania i zgony – liczba i procent (w odniesieniu do danych ogólnych) według rodzaju narażenia, z uwzględnieniem środowiska (miasto/wieś).

Rodzaj narażenia →		Spożycie				Narażenie w trakcie prac rolnych (w tym „opryski”)	Inne sytuacje	Brak infor- macji nt. rodzaju narażenia	Razem	
		Bezpośrednie zamierzone -samobójcze	Bezpośrednie przypadkowe	Z żyw- nością	Nieznaną przyczyną spożycia					
Środowisko										
		Miasto	Zachoro- wania	Liczba	10	5			3	1
%	6,9			3,5	-	-	2,1	0,7	0,7	13,9
Zgony	Liczba		3	-	-	-	-	-	1	4
	%		14,3	-	-	-	-	-	4,8	19,0
	Śmiert.		30,0%	-	-	-	-	-	100,0%	20,0%
Wieś	Zachoro- wania	Liczba	48	26	1	1	36	8	4	124
		%	33,3	18,1	0,7	0,7	25,0	5,6	2,8	86,1
	Zgony	Liczba	11	1	-	-	3	-	2	17
		%	52,4	4,8	-	-	14,3	-	9,5	81,0
		Śmiert.	22,9%	3,8%	-	-	8,3%	-	50,0%	13,7%
Razem	Zachoro- wania	Liczba	58	31	1	1	39	9	5	144
		%	40,3	21,5	0,7	0,7	27,1	6,3	3,5	100,0
	Zgony	Liczba	14	1	-	-	3	-	3	21
		%	66,7	4,8	-	-	14,3	-	14,3	100,0
		Śmiert.	24,1%	3,2%	-	-	7,7%	-	60,0%	14,6%

Tabela III. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin w 1994 roku. Podział zachorowań i zgonów według grup środków ochrony roślin*. Analiza z uwzględnieniem środowiska (miasto/wieś).

Grupy środków ochrony roślin → Środowisko			Insektycydy:				Herbicydy	Inne, różne środki ochrony roślin	Brak informacji nt. grupy preparatu	Razem
			Fosforo-organiczne	Pyretroidy i karbaminiany	Inne/ różne insektycydy**	Brak infor. nt. nazwy				
Miasto	Zachorowania	Liczba	7	8	-	1	3	1	-	20
		%	35,0	40,0	-	5,0	15,0	5,0	-	100,0%
	Zgony	Liczba	2	-	-	-	2	-	-	4
		%	50,0	-	-	-	50,0	-	-	100,0%
Wieś	Zachorowania	Liczba	29	59	3	-	25	5	3	124
		%	23,4	47,6	2,4	-	20,2	4,0	2,4	100,0%
	Zgony	Liczba	6	5	1	-	4	-	1	17
		%	35,3	29,4	5,9	-	23,5	-	5,9	100,0%
Razem	Zachorowania	Liczba	36	67	3	1	28	6	3	144
		%	25,0	46,5	2,1	0,7	19,4	4,2	2,1	100,0%
	Zgony	Liczba	8	5	1	-	6	-	1	21
		%	38,1	23,8	4,8	-	28,6	-	4,8	100,0%

* - Podział chemicznych środków ochrony roślin (według nazw i składu chemicznego) na grupy związane z przeznaczeniem preparatu został dokonany we współpracy z Zakładem Toksykologii Państwowego Zakładu Higieny.

** - W tym 1 przypadek (zgon) spowodowany zatruciem związkami chloroorganicznymi.

Tabela IV. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin – 1994 rok. Zachorowania (liczba, zapadalność, %) i zgony (liczba, umieralność, śmiertelność) – podział według wieku, płci i środowiska (miasto/wieś).

Środowisko →		Miasto						Wieś						Polska – ogółem					
Grupy wieku (w l.)	Płeć:	Zachorowania			Zgony			Zachorowania			Zgony			Zachorowania			Zgony		
		Licz.	Zapad.	%	Licz.	Umier.	Śm.	Licz.	Zapad.	%	Licz.	Umier.	Śm.	Licz.	Zapad.	%	Licz.	Umier.	Śm.
0-14	M	5	0,18	25,0	–	–	–	18	0,94	14,5	–	–	–	23	0,50	16,0	–	–	–
	K	–	–	–	–	–	–	4	0,22	3,2	–	–	–	4	0,09	2,8	–	–	–
15-19	M	2	0,20	10,0	1	0,10	50,0	1	0,17	0,8	–	–	–	3	0,19	2,1	1	0,06	33,3
	K	1	0,10	5,0	–	–	–	3	0,54	2,4	–	–	–	4	0,26	2,8	–	–	–
20-49	M	8	0,15	40,0	1	0,02	12,5	54	1,71	43,5	6	0,19	11,1	62	0,74	43,1	7	0,08	11,3
	K	–	–	–	–	–	–	12	0,43	9,7	2	0,07	16,7	12	0,14	8,3	2	0,02	16,7
50-69	M	3	0,15	15,0	2	0,10	66,7	13	1,04	10,5	5	0,40	38,5	16	0,50	11,1	7	0,22	43,8
	K	–	–	–	–	–	–	12	0,83	9,7	1	0,07	8,3	12	0,31	8,3	1	0,03	8,3
70 i >	M	–	–	–	–	–	–	5	1,15	4,0	2	0,46	40,0	5	0,55	3,5	2	0,22	40,0
	K	1	0,11	5,0	–	–	–	1	0,14	0,8	1	0,14	100,0	2	0,12	1,4	1	0,06	50,0
Razem	M	18	0,16	90,0	4	0,04	22,2	92*	1,25	74,2	13	0,18	14,1	110*	0,59	76,4	17	0,09	15,5
	K	2	0,02	10,0	–	–	–	32	0,44	25,8	4	0,05	12,5	34	0,17	23,6	4	0,02	11,8
Razem:		20	0,08	100,0	4	0,02	20,0	124*	0,84	100,0	17	0,12	13,7	144*	0,37	100,0	21	0,05	14,6

* – W tym 1 mężczyzna, w odniesieniu do którego brak informacji na temat wieku

Tabela V. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin – 1994 rok*.

Ogniska zbiorowych zachorowań. Rodzaj preparatu, okoliczności narażenia, wiek (w latach) i płeć (M/K) chorych.

Lp.	Nazwa wojew.	Daty zachorowań, wiek, płeć	Nazwa i charakterystyka środka ochrony roślin	Miejsce, przyczyna wystąpienia ogniska; sposób narażenia
1.	Koszalińskie	11.04.94 r. 27 (K), 32 (K).	Basudin – insektycyd fosforoorganiczny; s.a.: 10% diazionu	Pracownicy zatrudnione sezonowo przy wyjmowaniu sadzonek w szkółce leśnej, położonej obok pola, na którym dokonywano „oprysku”.
2.	Zamojskie	19.05.94 r. 55 (K), 26 (M).	Fusilade – herbicyd; s.a.: 12,5% fluzifop p-butylu. Kamafin.	W trakcie dokonywania „oprysku” buraków na własnym polu – bez odzieży ochronnej
3.	Włocławskie	27.06.94 r. 12 (K), 7 (M).	Fastac 10 EC – insektycyd z grupy pyretroidów; s.a.: 10% alfametryny	Spożycie przypadkowe (dzieci zjadły groch z pola w sąsiedztwie, bezpośrednio po dokonaniu „oprysku”).
4.	Przemyskie	21.07.94 r. 2 (M), 2 (M).	Marshal 250 EC – insektycyd z grupy karbaminianów; s.a.: 25% karbosulfanu	Spożycie przypadkowe (dzieci piły wodę ze studni, posługując się szklanką do odmierzania preparatu).
5.	Ostrołęckie	25–26.07. 1994 r. 62 (M), 29 (K).	Enelofos – insektycyd fosforoorganiczny; s.a.: chlorfenwinfos	Rolnicy na rencie. Spożycie preparatu w celach samobójczych.
6.	Włocławskie	26.08.94 r. 6 (M), 4 (K).	Furadan – insektycyd z grupy karbaminianów; s.a.: 5% karbofuradonu	Spożycie przypadkowe (dzieci w trakcie zabawy na podwórzu zjadły znajdujące się w siewniku ziarna zaprawionego zboża).

* – Zarejestrowano 6 dwuosobowych ognisk, w których nie notowano zgonów.

Największa liczba zatruc chemicznymi środkami ochrony roślin oraz zgonów z ich powodu, miała miejsce w czerwcu (23,6% zatruc; 19,0% zgonów). Od maja do sierpnia doszło do 93 zatruc (64,6% ogółu) i 9 zgonów (42,9% ogółu zgonów).

Z ogólnej liczby 21 zgonów najwięcej miało miejsce na wsi (17; 81,0%), z dominacją zgonów mężczyzn (13 zgonów; 61,9% ogółu). Największą umieralność odnotowano wśród mężczyzn na wsi w wieku 70 i więcej lat (0,46) oraz od 50 do 69 lat (0,40). Ogólna umieralność mężczyzn na wsi wyniosła 0,18/100 000, a kobiet na wsi 0,05. Ogólna umieralność mężczyzn w Polsce wyniosła 0,09, kobiet 0,02, a ogólna umieralność w kraju – 0,05. Największą śmiertelność (66,7%) odnotowano u mężczyzn w wieku od 50 do 69 lat w mieście (tab. IV).

Podstawowa analiza epidemiologiczna powinna obejmować dane na temat: 1. okresu wylegania zachorowań w odniesieniu do środków ochrony roślin, a więc dokładnej informacji na temat godziny narażenia oraz godziny wystąpienia pierwszych objawów; 2. przebiegu zachorowań oraz objawów klinicznych (po konsultacji z placówką służby zdrowia, opiekującą się chorym); 3. wniosków z wykonywanej w placówce służby

Tabela VI. Zatrucia chemicznymi środkami ochrony roślin – 1994 rok.
Zachorowania, zgony, śmiertelność – według miesięcy.

Miesiące →		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
Zachorowania	L.	2	3	3	10	27	34	19	13	12	8	9	4	144
	%	1,4	2,1	2,1	6,9	18,8	23,6	13,2	9,0	8,3	5,6	6,3	2,8	100,0
Zgony	L.	2	1	1	1	2	4	1	2	1	2	2	2	21
	%	9,5	4,8	4,8	4,8	9,5	19,0	4,8	9,5	4,8	9,5	9,5	9,5	100,0
Śmierteln. (%)		100,0	33,3	33,3	10,0	7,4	11,8	8,3	15,4	8,3	25,0	22,2	50,0	14,6

zdrowia diagnostyki laboratoryjnej, gdy oznaczano np. poziom enzymów takich jak: esteraza cholinowa czy transaminazy (AspAT, AlAT). Poniżej omówiono tylko część wymienionych elementów.

Najwięcej przypadków zatruc ch.ś.o.r. miało średni przebieg (46,5%). Zachorowania o ciężkim przebiegu wystąpiły u 25,0% chorych, a o przebiegu lekkim – u 20,8% chorych. Brakowało odpowiedniej informacji tylko w 4,2% ankiet.

Informacje nt. obrazu klinicznego wskazują, że u chorych występowały następujące objawy: wymioty (u 56,9%), bóle i zawroty głowy (u 29,2%), utrata przytomności (u 29,2%), bóle brzucha (u 27,0%), zaburzenia krążenia (u 16,7%), nudności (u 15,3%), porażenia kończyn (u 13,2%), porażenia okolicy głowy i szyi (u 13,2%), zaburzenia oddychania (u 9,0%), biegunka (u 9,0%), gorączka (u 7,6%), drgawki (u 3,5%). W odniesieniu do 29,2% chorych wymieniono ponadto inne objawy: miejscowe zmiany na skórze, głównie w wyniku bezpośredniego kontaktu z preparatem, takie jak wysypka, pieczenie, zaczerwienienie, obrzęk (u 4,2%). Pojawienie się piany na ustach odnotowano u 2,8% chorych. Pobudzenie i agresję stwierdzono u 2,8%, zatrzymanie moczu u 1,4%, a w pojedynczych przypadkach krwawienie z nosa, płucie krwią i halucynacje. Notowano poza tym: ogólne osłabienie, ogólne wyczerpanie, senność, złe samopoczucie. Zwraca uwagę fakt, że np. w odniesieniu do 4 zmarłych osób zamieszczono informacje o wystąpieniu tylko: wymiotów (1 osoba), górzki (1 osoba), a u 2 osób – utraty przytomności.

Materiał nadesłany z terenu kraju dostarcza informacji dla potrzeb oświaty zdrowotnej: np. zachowanie podstawowych środków ostrożności w obchodzeniu się z toksycznymi preparatami, w sytuacjach, w których do narażenia dochodzi z powodu niedopatrzeń, może stanowić jeden z elementów działań prowadzących do zmniejszenia liczby zatruc o groźnych dla życia i zdrowia następstwach.